

el nord

El sabor de la ciudadanía

Enric Senabre

edicions
bromera

Drets i deures
en un món en
transformació

UNA BOSSA DE CAMELS

Era el primer dia de curs i la veritat és que no tenia gens de ganes de tornar a l'institut. No tenia por com el curs passat quan vaig venir a l'Institut tot era nou i no sabia on anava, ni si podria aprovar, quins companys tindria o si els mestres serien tan diferents dels de l'escola com m'havien dit. No, enguany ja no era el pollet de l'institut, controlava a la perfecció els mecanismes per reeixir amb èxit i per això anava tranquil, perquè ja sabia com funcionava tot al centre.

Però les vacances m'havien semblat curtes i no m'abellia tornar a la rutina de l'estudi. És cert que esperava retrobar-me amb Miquel i Alfred, i també amb Paula i Helena, encara que a tots els havia vist durant les vacances, però això no justificava les matinades, els deures ni l'avorriment que hauria de suportar en algunes de les classes. Perquè aquesta era l'altra: coneixia la majoria dels professors i la veritat és que no m'apassionaven;

únicament el d'Història, que ja ens encisava a tots el curs passat amb les seues explicacions. A més, enguany tindria una assignatura nova, Educació per a la Ciutadania, que només pel nom ja semblava un rotllo. De segur que ens passaríem les classes discutint i sense fer res, com en Atenció educativa o Tutoria.

Aquests eren els pensaments que m'acompanyaven de camí a l'institut i tot va anar com havia previst; *Mates*, Valencià i Educació Física. Sort que l'Educació Física m'animà una mica el dia, perquè les altres se'm van fer insuportables. Enguany em costarien les *Mates* i hauria d'estudiar més, perquè el curs passat vaig passar pels pèls, uf! El pati va estar millor: trobar els amics, contar les vacances, veure les amigues...

En tornar a classe teníem Música, una novetat agradable. La mestra mostrà molt d'entusiasme i ens el va saber transmetre. Ens va dir que, a classe, podríem escoltar la música que més ens agradara, que faríem audicions per grups i que el temari ens el podíem saltar en les parts més pesades. Després tocava Educació per a la Ciutadania. A veure si teníem tanta sort com amb la de Música.

Quan va entrar el mestre, em vaig emportar una sorpresa; era molt jove, tan jove que devia haver acabat la carrera feia poc i desentonava molt amb la resta del professorat, quasi tot fregant la cinquantena. Semblava estar angoixat i no s'atrevia a mirar-nos a la cara. Va entrar sense saludar i es va refugiar darrere de la seua taula. Tots estàvem esvalotats i no li vam fer cas. Era última hora i no volíem rotllos, només acabar i anar-nos-en a casa. El mormol de la classe continuava i el mestre no deia ni pruna. Ens mirava en silenci esperant que es fera la pau. Jo patia, perquè no callava ningú i els minuts em van semblar una eternitat. Al final, la gent se n'adonà i va anar callant a poc a poc. Quan el silenci va ser total, el mestre va parlar:

–Bon dia, ara que veig que ja heu callat i sentim el que diem, puc començar a explicar-vos el que farem en aquesta assignatura.

La seua veu era especialment clara i sonava amb una autoritat que no es corresponia amb la joventut que aparentava. La majoria vam quedar bocabadats i expectants.

–El meu nom és Gerard i us donaré una assignatura nova, Educació per a la Ciutadania, i encara que només tenim una hora a la setmana espere que

serà una assignatura d'aquelles que us ensenyen moltes coses útils per a la vida.

M'agradava el que deia i malgrat el prejudici inicial que tenia pel nom d'aquesta assignatura, vaig tenir la impressió que podia ser una hora interessant i profitosa, d'aquelles que passen ràpid i que quan te n'adones ja ha sonat el timbre. Però una veu va trencar la meua satisfacció: era Francesc, conegut tocapiletes i especialista en traure de polleguera tot el professorat:

–Mestre! Però què és això de la ciutadania? Perquè jo he sentit que és una assignatura que va contra la religió i que ens vol manipular. Fins i tot m'ha dit mon pare que es pot objectar i no donar-la i així ens llevem una hora de damunt i un examen, perquè deus voler fer examen, no?

Quina bajanada! No ho podia haver dit un altre! I son pare, que és mestre i sembla saber-ho tot. Com volia escapolar-se d'una assignatura per la cara? I Gerard, què diria? De moment es va quedar mut, com si li hagueren tirat un poal d'aigua freda al damunt. La classe esperava, mesurant la reacció del profe. Al final va parlar.

–Bé, què és la ciutadania? Va contra la religió? Hi podeu objectar? Farem exàmens? Són moltes

preguntes per respondre el primer dia de classe, no sé per on començar...

Parlava com pensant sobre la marxa, dubtós, insegur. Jo em deia per a mi mateix: «l'ha cagada, ja no pot fer res amb la classe, d'aquesta no s'escapa». Però de sobte va reaccionar, se li va il·luminar la cara, regirà el maletí que portava i va traure... una bossa de caramels!

—Mireu, la ciutadania és... com aquesta bossa de caramels!

«Ja està, un altre boig, a aquest li falta un regó, com diuen al poble dels meus pares», vaig pensar jo i segurament la majoria de la classe.

—Sí, no feu aquestes cares. Mireu, ara repartiré els caramels que tinc en aquesta bossa. Espere tenir-ne prou. Quants en sou? Vint-i-vuit. Bé, la bossa en té trenta. No està malament, en tinc un per a mi i encara me'n sobra un.

I dit això, va començar a repartir les llepolies entre els riures i els comentaris de la classe; «Ens els podem menjar?», «Tenen sucre?», «Són de propaganda? Ha, ha». La gent ja es feia la il·lusió d'una classe esbojarrada, però jo vaig sospitar en aquell moment que aquesta seria una de les assignatures en què més aprendríem i més treballaríem de totes.

Una vegada entregats els caramels, la veu de Gerard va tornar a fer-se clara per damunt dels riures i els acudits d'uns alumnes que tenien moltes ganes de divertir-se i poques de posar-se a la faena.

—Ara tots tenim un caramel i per tant tots ens trobem en igualtat de condicions. Penseu que és tan important com la vostra vida, perquè només aquells i aquelles de vosaltres que acabeu el curs amb el caramel en el vostre poder superareu la matèria. Açò contesta la pregunta sobre l'examen. El manteniment del caramel al llarg de tots els dies de classe del curs serà l'examen definitiu per aprovar l'assignatura, a més del que feu amb ell, és clar. Ell serà la garantia de participació a classe, només podrà parlar qui el tinga a la mà, i només acceptaré treballs, opinions o reflexions de l'alumnat que pugua mostrar-me el seu caramel. Per descomptat, que no valen préstecs, ni intercanvis, ni comprar-lo a un altre. Cada un és únic i intransferible i només el pot fer servir el seu propietari. Si us fixeu, els caramels són de sabors diferents però de la mateixa marca, com vosaltres, que sou tots iguals però diferents. El caramel us confereix un poder especial i importantíssim, el poder d'expressar les vostres opinions, intervenir amb les vostres idees i decidir sobre les mesures a prendre durant el curs.

–Però quina bogeria és aquesta? On t’has tret tu el títol de mestre, a la «Casa de los caramelos»? Ha, ha.

Era Francesc, evidentment, sempre tan graciós i original. I el pitjor de tot és que a la classe sempre li reien les gràcies i, clar, ell encara en feia més.

–No, l’he tret a la universitat, com els altres professors que teniu, i vull que us prengueu seriosament aquesta proposta dels caramels, perquè si arribem fins al final, us puc assegurar que podreu respondre a la pregunta que tu m’has fet al principi –digué tot assenyalant Francesc amb el dit–, la de què és la ciutadania. Les altres ja les he contestades d’una manera implícita, perquè si aquesta assignatura fóra com la de religió, no us hauria donat caramels a tots, sinó tan sols a aquells que us consideràreu creients de la religió que jo ensenyara, catòlica, musulmana o protestant, tant és en aquest cas. Però no ha estat així, i jo he repartit caramels a tota la classe perquè tots partim de les mateixes condicions i tenim els mateixos drets, independentment de les creences religioses o personals que professem. He fet com Prometeu, aquell personatge mitològic que en la tradició grega es considera el creador de la humanitat. En coneixeu la història?

Un silenci poc entusiasta volia dir que no, que no la coneixíem però que ens agradava que ens contaren històries, sobretot si ho feien amb una veu seductora i amb un punt d'intriga, com proposava Gerard.

—Doncs, diuen les llegendes gregues que els déus van encomanar a Prometeu la creació dels éssers vius sobre la Terra, i li van lliurar les qualitats que havia de repartir, com ara la velocitat, la força o la duresa. Li van encomanar que les distribuïra equitativament entre els éssers que havien generat, de manera que, una volta creats, tots tingueren possibilitats de sobreviure. Quan es disposava a fer-ho, Epimeteu, el seu germà menor, li va demanar de fer-ho ell. Més limitat d'intel·ligència, però amb ganes de demostrar la seua vàlua, es va posar a la tasca i va donar a cada animal una qualitat: als lleons, la ferotgia; a les aus, la capacitat de volar; als conills, la rapidesa, i així amb tot els éssers per tal que pogueren sobreviure. Però quan va arribar l'hora dels éssers humans a Epimeteu ja no li quedaven qualitats. En tornar Prometeu tot van ser crits i esvalots: el desastre estava fet i si l'ésser humà entrava així en la creació no duraria ni un segon. Així és que va decidir robar de l'Olimp, la

residència dels déus, alguna qualitat que servira de defensa per als humans. Va aconseguir entrar a la vivenda d'Hefest i va robar el foc i la virtut, però no sabia com repartir-les entre les criatures oblidades, nosaltres. Zeus, des de l'Olimp, va sentir llàstima pels humans i li va aconsellar a Prometeu repartir-les entre tots per igual, com jo amb els caramels, perquè pogueren viure en comunitat i defensar-se dels perills en societat. Bé, doncs la virtut que va robar Prometeu és molt pareguda a la ciutadania de què parlem, perquè aquesta també és una qualitat necessària per a viure en comunitat.

»I amb aquest mite ja us estic avançant molt sobre el que és això de la ciutadania. Es tracta, com a mínim, d'una capacitat que tots posseïm per igual i que no depèn de les nostres conviccions personals ni familiars, sinó que emmarca i dóna sentit a la nostra convivència. Amb la religió no passa el mateix, perquè depèn de creences individuals que no es poden imposar als altres i que, per tant, no tots tenim en comú. Jo no us he fet cap prova per donar-vos el caramel, no és així?

Tots vam assentir perquè era veritat, ens havia repartit els caramels sense cap selecció prèvia ni discriminació.

–Ho he fet d'aquesta manera perquè la ciutadania és una qualitat que es posseeix de partida, des del moment de la creació com conta el mite de Prometeu, encara que s'ha de conservar i mantenir si volem donar-li el sentit més elevat que pot tenir. Com vosaltres amb el caramel, que haureu de preservar i conservar si voleu arribar al final del curs amb èxit.

–I si jo no vull el caramel? Si no vull participar en aquesta bajanada? Si vull objectar? –va dir Francesc.

–Què és això d'objectar que has dit abans? Jo no sé el que significa.

Açò ho deia David, sempre tan despistat, però tan útil per reflectir el sentiment majoritari de la classe.

–Objectar vol dir negar-se a fer una cosa que et mana l'autoritat. I quan es parla d'objecció de consciència, significa que et negues a fer una cosa per raons ideològiques, religioses o de pensament. És a dir, que intervé la teua consciència moral, el teu sentiment sobre el que està bé i mal, i en aquest cas consideres que assistir a aquesta classe està malament perquè va contra les teues creences. Un cas històric d'objecció de consciència va ser el dels joves

que es negaven a fer el servei militar quan aquest era obligatori perquè pensaven que anava contra les seues creences pacifistes. Si considereu que aquest cas, el de l'assignatura que encara no sabeu de què va, és un cas similar podeu tirar el caramel i atendre-us a les conseqüències. Però en principi no sembla un cas paregut, perquè hem dit que el caramel només serveix per expressar-se i participar a classe, de la manera que siga i amb les opinions i les idees que creieu més justes o convenients. Si estiguérem imposant una religió o una visió moral de les coses, aleshores sí que tindria sentit l'objecció, però objectar al dret a participar és un poc absurd, no us sembla?

–Però què passarà si no volem participar? Ens suspendràs? –insistia David, preocupat per les mateixes coses que nosaltres.

–Ja us he dit que qui no tinga el caramel al final del curs no aprovarà, però això no està escrit en cap lloc perquè no ho tenia previst quan he entrat fa un moment, per tant, possiblement no podré portar-ho a terme. De totes maneres penseu que aquells objectors de consciència de qui us he parlat passaven vora dos anys a la presó. Les idees, de vegades, costen de defensar i hem d'estar molt segurs de la seua importància per sacrificar una

part de la nostra vida. També us puc dir que en aquesta classe tot es pot revisar. Si he repartit els caramels a tota la classe i me n'he quedat jo un és perquè hem repartit les decisions entre tots, i això significa que allò que decidim ací tindrà un valor que haurem d'acceptar, jo també. I els criteris per aprovar entren dins d'aquestes decisions.

—Vinga! Vols dir que podem demanar un aprovat general pel morro? Això no t'ho creus ni tu. Els mestres us feu els bons i després aneu a per nosaltres —va dir Paula, sempre tan atrevida a l'hora d'expressar el que tots pensàvem.

—No patiu —respongué el mestre—, ja veureu els resultats i aleshores jutjareu la meua sinceritat. Però de moment no us preocupeu per l'aprovat, això és el menys important en aquesta assignatura.

En aquell moment va sonar el timbre i la classe es va alçar apressadament amb el seu caramel a les mans.

—Recordeu que el material imprescindible per a aquesta classe és el caramel. No el perdeu, conserveu-lo amb cura i no oblideu portar-lo la setmana que ve. Fins prompte.

Jo el vaig agafar ben fort i el vaig guardar a la butxaca, no fóra cas que el perdera pel camí.